

P61
201
N24

3403

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

Nash Jezik

P464

The University
of Michigan
Periodical
Reading Room

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књига XIX, св. 4—5

БЕОГРАД, 1973.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ТВОРБЕ РЕЧИ У САВРЕМЕНОМ СРПСКОХРВАТСКОМ КЊИЖЕВНОМ ЈЕЗИКУ

(Свршетак)

Сложене речи *Сложене именице*

83. Сложене именице могу бити, према саставу, двојаче: 1) оне за које је лако утврдити да су настале срастањем својих делова; 2) сложенице са спојним вокалом *о/е*. Обе ове врсте могу бити, према синтаксичком односу делова у сложеници: а) копулативне; б) одредбене (детерминативне); в) рекцијске.

84. Сложене именице за које је лако утврдити да су настале срастањем својих делова могу бити, као што је већ речено, према синтаксичком односу делова у њима: а) копулативне (*даниноћ и сл.*); б) одредбене (детерминативне), које, са своје стране, могу бити: α) састављене од придева и именице (*Београд, Видовдан, Вучијарн*); β) састављене од прилога и именице (*небраш невера, невоља, нељуди, несвѣсти, ирадед*); γ) образоване по угледу на турске сложенице (*дуванкеса*); в) рекцијске, које, са своје стране, могу бити: α) императивне сложенице (*вадивѣк, глдибѣк, лдмгора, наздвилекѣр, љдмѣивѣк, расѣикућа*); β) састављене од предлога и именице и уобличене одговарајућим наставком (*најрсѣак, на-ручје, љдбѣђе, љондељак*).

85. Сложене именице са спојним вокалом *о/е* могу бити, као што је већ речено, према синтаксичком односу делова у њима: а) копулативне (*југојсѣок*); б) одредбене (детерминативне), које, са своје стране, могу бити: α) састављене од именице (у функцији

придева) и именице (*гукдџлак, главдбоља* — с примарним значењем ‘оно од чега често боли глава, велике муке’); β) састављене од придева и именице (*голдмразица, риђдкоса*); в) рекцијске, које, са своје стране, могу бити састављене: α) од датива и глагола (*богдмил*); β) од акузатива и глагола (*ручкдноша*); γ) од инструментала и глагола (*вајрдмеш, вддойлаџ*); δ) од локатива и глагола (*јџдрлог, хлџдолеж*).

86. Не треба сматрати сложеницама именице изведене од сложених глагола, као што су: *дџчек, зџрез, нџрод, нџиџис, џрџказ*, — *јџреза* и сл. Ове су именице обично без наставка, али ипак има их и с наставком (*дџход : дџходак*).

Сложени џридеви

87. Према саставу сложени придеви могу бити двојаки: 1) они за које је лако утврдити да су настали срastaњем својих делова; 2) сложенице са спојним вокалом *о/е*. Обе ове врсте могу бити, према синтаксичком односу делова у сложеници: а) копулативне; б) одредбене (детерминативне); в) рекцијске.

88. Сложени придеви за које је лако утврдити да су настали срastaњем својих делова могу бити, као што је већ речено, према синтаксичком односу делова у њима: а) копулативни (*сџџрмџли*); б) одредбени (детерминативни), који су саграђени од прилога и придева (*наџглов, наџжуџи, нџвиџен, дмален*); в) рекцијски, који, са своје стране, могу бити: α) састављени од акузатива и придева (од глагола) (*сџџзналџ*); β) састављени од предлога и придева (*бџзбожсан, бџзџман, џрекдџрџнски, сџжџдребна*).

89. Сложени придеви са спојним вокалом *о/е* могу бити, као што је већ речено, према синтаксичком односу делова у њима: а) копулативни (*глувднџм*); б) одредбени (детерминативни), који, са своје стране, могу бити: α) састављени од именица (у функцији придева) и именице (*бабдлик, злаџџдкос, свилдкос*); β) састављени од придева и именице (*босдног, голдџраџи, џврдџдглав*); γ) састављени од придева и придева (*наџџдземскџ*); δ) састављени од прилога и придева (пореклом од глагола) (*брџдрек, самдџжив, самдџхран*);

в) рекцијски, који, са своје стране могу бити: а) састављени од акузатива именице и придева (од глагола и уобличеног наставком) (*чудојивџран*); б) састављени од инструментала именице и придева (од глагола и уобличеног наставком) (*воддојлаван*).

Сложени глаголи

90. Сложени су они глаголи који су састављени од глагола и још какве речи. Две су категорије сложених глагола: У прву иду они глаголи који су сложени од именице и глагола (*дангубићи* — од *дан* и *губићи*), прилога и глагола (*злдојайићи* — од *зл* и *јайићи*) и сл. Њих није велики број. У другу групу иду они глаголи који су сложени од префикса (предметка) и глагола (*јайићи* — *зайијићи*). У савременом српскохрватском језику највећи је број оваквих сложених глагола.

91. Префикси, када се додају глаголима, на један начин утичу на несвршене а на други на свршене.

92. На несвршене могу утицати тројако:

1) обично им, у извесном правцу, мењају значење (*јћи* ‘кретати се корачајући или каквим превозним средством’: *јрећи* ‘идући преко чега преместити се на другу страну’);

2) мењају им вид, стварајући од несвршених свршене (*јћи* = несвршени глагол; *јрећи* = свршени глагол);

3) могу им мењати род, стварајући од непрелазних прелазне (*јћи* = непрелазни глагол; *јрећи* = прелазни глагол).

93. И у вези са свршеним глаголима треба рећи троје:

1) префикси им обично мењају значење (*рећи* ‘исказати речима’; *јрорећи* ‘унапред казати оно што ће се тек догодити’);

2) вид им не мењају (*рећи* = свршени глагол; *јрорећи* = свршени глагол);

3) ни род им не морају мењати (*рећи* = прелазни глагол; *јрорећи* = прелазни глагол; одн. *јдсћи* = непрелазни глагол; *ддојасћи* = непрелазни глагол).

94. Префикс (предметак) јесте, као што се види, предлошки део сложенога глагола који се додаје испред глагола и са њим

чини једну реч, сложени глагол. Глаголу се могу додати један, два или три префикса.

Када је реч о додавању једнога префикса, може се употребити ових шеснаест префикса: *до, за, из, на, над, о(б), од, њо, њод, њре, њри, њро, раз, с(а), у, уз*. Од ових се предметака у савременом српскохрватском књижевном језику не могу употребити као предлози уз речи са деklinацијом: *њре, њро* и *раз*. Остали могу. Готово свих ових шеснаест предметака имају месно значење. Зато се највише употребљавају уз глаголе кретања или налажења на извесном месту. Али, како у вези с тим глаголима развијају и друга значења, могу се употребити и уз друге глаголе, што значи да су ови префикси продуктивни.

Као други префикс од горе наведених не употребљавају се једино *до* и *над*.

Као трећи префикс употребљавају се једино: *из, над* и *њо*.

95. Разлог је постојању глагола са два префикса такође потреба за изменом вида и значења. То ће се најбоље видети на конкретном примеру. Од несвршеног глагола *бдсѝи* префиксацијом је добивен свршени *њробдсѝи*. Од њега се, сад, може извести учестали глагол *њробдаѝи*. Додавањем новoga префикса може се понова начинити свршени глагол (*исњробдаѝи*). Одавде се види да два префикса не чине сложени префикс; већ да се други префикс управља према значењу глагола с једним префиксом.

96. До истих промена значења и вида долази и код глагола с три префикса. Од изведеног двовидског (свршеног и несвршеног) глагола *крсѝиѝи* начињен је префиксом *њре* свршени глагол *њрекрсѝиѝи* ('ставити у облик, знак крста'). Изменом основе од овог је изведен учестали глагол *њрекрсѝиѝаѝи*. Додавањем префикса *из* настаје свршени глагол *исњрекрсѝиѝаѝи* ('прекрстити све предмете'). Додавањем префикса *њо* настаје глагол *њоисњрекрсѝиѝаѝи*, опет са донекле измењеним значењем ('испрекрштати све предмете један за другим').

97. У савременом српскохрватском језику одрични глаголи нису сложенице: одрична речца не чува своје одрично значење према глаголу па се зато пише засебно од њега. Мали је број глагола где је речца не саставни део сложеног глагола, имајући са њим сасвим

друго, ново значење; нпр. *нећийаи* ‘изгубити се, ишчезнути’. У оваквим се глаголима у ствари и не осећају саставни делови. Зато ови глаголи и нису продуктивни.

98. Најпре ће бити анализирани глаголи с једним префиксом. Дефиниције појединачних глагола дате су према постојећим речницима.

П р е ф и к с до. Две су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *дођахаи* (‘доћи, стићи јашући до каквог места’), *долийи* (‘наливајући напунити до врха’), *доћераи* (‘довести терајући до каквог места’). Ови глаголи, дакле, значе да је радња допрла до чега, додата чему. Другу групу сачињавају глаголи као *доградийи* (‘довршити грађење’), *дойлџи* (‘довршити плетење’), *дослужийи* (‘одслужити до краја’), *дохрџийи* (‘довршити храђење’). Ови глаголи, дакле, значе довођење радње до краја.

99. **П р е ф и к с за.** Пет је основних значењских група ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *заградийи* (‘окружити оградом, оградити’), *замаћи* (‘нестати иза чега’), *заћи* (‘отићи иза чега’). У овим се глаголима, дакле, чува основно значење предлога — префикса *за*. Другу групу сачињавају глаголи као: *зајџчаи* (‘почети јечати’), *закукаи* (‘почети кукати’). Ови глаголи, дакле, значе почетносвршену радњу. Трећу групу сачињавају глаголи као: *загрейи*, *загрисийи*, *засећи*, који значе ‘извршити мали део радње’. Четврту групу чине глаголи као: *зарадийи* (‘стећи радом’), *заслужийи* (‘стећи радом’), који, дакле, значе завршносвршену радњу. Пету групу сачињавају глаголи као: *забрџдийи* и сл. који, у ствари, значе да радња не иде правим путем.

100. **П р е ф и к с из.** Шест је основних значењских група ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *искдийаи* (‘копањем извадити’), *исџасийи* (‘пасти из чега’), *исџресийи* (‘избацити тресући’). Ови глаголи, дакле, значе: ‘из какве средине (или сл.) изнети (или сл.)’. Другу групу сачињавају глаголи као: *изгрейи* (‘уништити ватром’), *искварийи* (‘сасвим покварити’). Они значе: ‘довршити радњу до краја’. Трећу групу сачињавају глаголи као: *измоллийи* (‘постићи молбама’), *исџлакаи* (‘постићи плакањем’). Они, дакле, имају резултативно значење. Четврту групу сачи-

њавају глаголи као: *избудиџи* ('пробудити све једног за другим'), *изгинуџи* ('погинути сви редом'). Они, дакле, значе: 'извршити радњу на више објеката и то тако да је извршена и на последњем од њих' одн. 'извршење радње од више субјеката'. Пету групу сачињавају глаголи као: *излежасџи се* ('задовољити се лежањем'), *исидваџи се* ('одморити се спавајући до миле воље'). Они, дакле, значе: 'извршити радњу у обилној мери'. Шесту групу сачињавају глаголи као: *испунџи* ('напунити нешто празно'). Они значе свршену радњу, свршени вид.

101. П р е ф и к с *на*. Четири су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као *набдџи* ('натаћи на нешто шиљато'), *навуџи* ('вукући ставити што преко чега, натакнути на нешто'), *намдмџи* ('привући мамећи нечим'), *наџасџи* ('извршити напад на што'). Они, дакле, значе: 'ставити на нешто (у најширем смислу)'. Другу групу сачињавају глаголи као: *нагрисџи* ('откинути мало гризући'), *наџуџи* ('мало напрснути'), *начуџи* ('нешто мало чути о чему'). Они значе вршење радње у малој мери. Трећу групу сачињавају глаголи као: *надрбџи* ('изломити много ситних комадића чега'), *накуџиваџи* ('купити у великој количини'). Они, дакле, значе обилност радње. Четврту групу сачињавају глаголи као: *надџириџи* ('учинити оштрим'), *начџиџи* ('направити, створити'). Они, дакле, значе потпуност радње.

102. П р е ф и к с *над*. Две су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *надџириџи* ('завирити одозго'), *надџиџи се* ('нагнути се изнад чега'), *наднџи се* ('уздићи се, нагнути се изнад чега'). Они, дакле, значе: 'у каквој радњи бити над ким или над чим'. Другу групу сачињавају глаголи као: *надџачџи* ('показати се јачи од другога, надвладати, победити'), *надскдџиџи* ('скочити даље од кога другог'). Они, дакле, значе: 'бити јачи, бољи и сл. од кога'.

103. П р е ф и к с *о(б)*. Пет је основних значењских група ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *обдсџи* ('сипајући прекрити са свих страна'), *облџеџи* ('летећи обићи'), *оглдџи* ('глођући потпуно очистити месо с кости'). Они, дакле, значе да се глаголска радња простире око чега, са свих страна или пот-

пуно. Другу групу сачињавају глаголи као: *днбвчйи се* ('стекавши новаца постати имућан'). Они, дакле, значе: 'постати каквим'. Трећу групу сачињавају глаголи као: *обамрѣи* ('пасти у дубоку несвестицу, привидно умрети'). Они, дакле, значе непотпуно извршење глаголске радње. Четврту групу сачињавају глаголи као: *обрании* ('задати рану, ранити'), *ојамѣиши* ('учинити кога паметним, уразумити'). Они, дакле, значе: 'изазвати, створити код кога какву особину'. Пету групу сачињавају глаголи као *дчисйи* ('учинити чистим'), који, дакле, значе завршносвршену радњу.

104. П р е ф и к с *од*. Четири су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *одгрисйи* ('гризући откинути'), *дйѣрайи* ('терајући удаљити'), *дййасйи* ('спасти с чега'). Они, дакле, имају аблативно значење. Другу групу сачињавају глаголи као: *одзвасйи се* ('одговорити на поздрав, позив'), *одговдрйи* ('дати одговор'), *одјѣкнуйи* ('одговорити одјеком'). Они, дакле, значе: одвраћање, узвраћање радње. Трећу групу сачињавају глаголи као: *одвѣзасйи* ('одрешити свезано'), *одмдйи* ('помажући учинити штету'), *одучйи* ('учинити да неко изгуби навику'). Ови глаголи значе радњу потпуно супротну радњи што је значи основни глагол. Четврту групу сачињавају глаголи као: *одјерайи* ('завршити какву игру'), *одслужйи* ('обавити службу'). Они значе завршносвршену радњу.

105. П р е ф и к с *йо*. Четири су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *йобѣцасйи* ('бацити једно за другим и на све стране'), *йогасйи* ('угасити све редом'), *йоскѣасйи* ('скочити један за другим (о свим субјектима)'). Они, дакле, обележавајући завршеност радње, имају у ствари дистрибутивно значење, при чему код непрелазних глагола радњу обавља неколико субјеката (*йоскѣасйи*), док се код прелазних радња обавља на више објеката (*йобѣцасйи*, *йогасйи*). Другу групу сачињавају глаголи као: *йоиграсйи* ('мало играти'), *йодкуцасйи* ('мало купати'), *йолѣжасйи* ('лежати неко време'), *йосјавасйи* ('мало одспавати'). Ови глаголи, дакле, значе вршење радње у мањој мери. Трећу групу сачињавају глаголи као: *йоквѣриши* ('учинити неисправним, лошим'), *йидйи* ('испити све до краја'), *йордбйи* ('од-

вести у ропство'). Они, дакле, значе извршеност радње. Четврту групу сачињавају глаголи као: *йодсүйи* ('прекрити нечим сипкавим; прелити течношћу'). Они, дакле, значе радњу која се врши по каквој површини.

106. П р е ф и к с *йод*. Две су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као *йодвезаи* ('везати одоздо'), *йодмазаи* ('намазати са свих страна'), *йойкдйаи* ('копањем начинити рупу испод или испред чега'). Они имају локално значење. Другу групу сачињавају глаголи као *йодмийи* ('новцем или даровима, тј. митом, придобити некога за недопуштен рад'), *йойкзайи* ('тајно доставити властима нечији кажњив рад'), *йодикраси* ('тајно украсти од кога'). Они, дакле, значе недопуштену, тајну радњу.

107. П р е ф и к с *йре*. Шест је основних значењских група ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *йрегази* ('газећи прећи на другу страну'), *йрейтваи* ('пливајући прећи на другу страну'), *йрескдчи* ('скочити преко чега'). Они, дакле, значе: 'обавити радњу преко чега'. Другу групу сачињавају глаголи као: *йренизайи* ('однизати с једног низа па нанизати на други'), *йрейдчи* ('точећи преместити из једног суда у други'). Они, дакле, значе: мењање места. Трећу групу сачињавају глаголи као: *йрекрдји* ('скројити изнова друкчије'), *йредраи* ('поново узорати'), *йрейдйи* ('поново истопити'). Они, дакле, значе: 'још једном поновити радњу'. Четврту групу сачињавају глаголи као: *йрейдийи* ('сувише платити'), *йресийи* ('стигавши некога, отићи даље'), *йреценйи* ('одредити претерано високу цену, претерано високо оценити'). Они, дакле, значе: обављање радње у већој, у највећој мери према чему. Пету групу сачињавају глаголи као: *йрегриси* ('пресећи гризући'), *йрелдми* ('ломећи раставити на два дела или на више делова'), *йресећи* ('секући раставити'). Они, дакле, значе: дељење на два дела или на више делова. Шесту групу сачињавају глаголи као: *йреварийи* ('извршити превару над ким'), *йресудийи* ('донети пресуду'), *йрецедаи* ('престати цветати'). Они, дакле, значе завршносвршену радњу.

108. П р е ф и к с *йри*. Три су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *йриби* ('причврстити клинцима'), *йримаћи* ('мичући приближити'), *йринийи* ('при-

чврстити за нешто шијући’). Они, дакле, имају локално значење предлога. Другу групу сачињавају глаголи као: *йриврехийи* (‘привремено покрити, сакрити’), *йримириийи се* (‘мало, привремено се умирити’), *йриивдриийи* (‘непотпуно затворити’), *йрйчекаийи* (‘чекати мало’). Они значе: ‘извршити радњу у малој, мањој мери’. Трећу групу сачињавају глаголи као: *йриврѣдийи* (‘стећи радом’), *йриийидмийи* (‘учинити питомим’). Они, дакле, значе свршеност и резултативност.

109. П р е ф и к с *йро*. Шест је основних значењских група ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *йрободийи* (‘нечим шиљастим направити отвор, рупу на чему’), *йробуиийи* (‘направити рупу, отвор на чему’), *йрогдрейи* (‘ватром начинити рупу’). Они, дакле, значе: ‘обавити какву радњу кроз нешто’. Другу групу сачињавају глаголи као: *йроживейи* (‘бити жив у току одређеног времена’), *йрдрмзнуийи* (‘смрзнути се скроз’), *йрочийаийи* (‘завршити читање чега’). Они, дакле, значе: ‘потпуно извршити радњу основног глагола’. Трећу групу сачињавају глаголи као: *йрђахаийи* (‘јашући проћи мимо’), *йрђкасаийи* (‘касајући проћи мимо’), *йрђћи* (‘идући мимо минути’). Они, дакле, значе: ‘обавити кретање мимо чега’. Четврту групу сачињавају глаголи као: *йролујаийи* (‘мало излупати’), који значе: ‘обавити радњу у мањој мери’. Пету групу сачињавају глаголи као: *йрђгледаийи* (‘добити вид’), *йроговдриийи* (‘почети говорити’), *йроцвилеийи* (‘почети цвилети’). Они, дакле, значе почетносвршену радњу. Шесту групу сачињавају глаголи као: *йробудийи* (‘прекинути коме сан’), који значе завршносвршену радњу.

110. П р е ф и к с *раз*. Три су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *развѣнчаийи* (‘раскинути брак’), *разлѣтейи се* [‘одлетети на све стране (о многим субјектима)’], *расѣлйийи* (‘иселити у разна места’). Они, дакле, значе: ‘поделити (јли сл.) на различне стране’. Другу групу сачињавају глаголи као: *разгдрейи се* (‘почети горети јаким пламеном’), *разиграийи се* (‘почети весело играти’). Они означавају жив почетак какве радње. Трећу групу сачињавају глаголи као: *разблѣийи се* (‘постати болестан’), *разбудийи* (‘пробудити све редом’), *раскрѣвийи* (‘расе-

кавши, учинити да потече крв'). Они, дакле, обележавају свршеност радње.

111. П р е ф и к с *с(a)*. Три су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *здружисти* ('удружити; спојити, саставити'), *сбрајти* ('покупити на једно место'), *скујити* ('покупити све редом'). Они, дакле, значе: 'окупити више јединки'. Другу групу сачињавају глаголи као: *сићи* ('идући спустити се ниже'), *сјдхати* ('скинути се с коња'), *слетиети* ('спустити се летећи'). Они, дакле, значе: 'спустити се с неког места ниже'. Трећу групу сачињавају глаголи као: *сазнати* ('схватити; дознати'), *саслушати* ('чути све до краја; испитати'), *сачувати* ('чувајући одржати у целини'). Они, дакле, значе завршносвршену радњу.

112. П р е ф и к с *у*. Три су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *удвајти* ('увлачити конач у иглу'), *унети* ('носећи метнути унутра'), *ући* ('ступити у нешто'). Они, дакле, означавају кретање радње правцем у унутрашњости чега. Другу групу сачињавају глаголи као: *уграбити* ('дохватити и силом однети'), *умаћи* ('кришом се извући, побећи'), *уштећи* ('побећи, умаћи'). Они, дакле, значе: 'однети, отићи изван, далеко'. Трећу групу сачињавају глаголи као: *уловити* ('ухватити, убити у лову'), *урадити* ('извршити какав посао'). Они, дакле, означавају свршену радњу.

113. П р е ф и к с *уз*. Четири су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *уздићи* ('дићи увис'), *узјахати* ('сести на коња'), *узлетиети* ('почети летети'). Они значе кретање навише. Другу групу сачињавају глаголи као: *узмаћи* ('одступити, отићи назад'), *уцијкнути* ('одступити, повући се; попустити'). Они значе кретање назад. Трећу групу сачињавају глаголи као: *уцимарати се* ('почети збуњено трчати тамо-амо'), *уцикитати се* ('почети испуштати висок, оштар глас због страха или бола'). Они значе жив почетак радње. Четврту групу сачињавају глаголи као: *узљуити се* ('почети се љутити'), *узмучити се* ('почети осећати муке'), *усколебати се* ('почети се колебати'). Они, дакле, значе почетносвршену радњу. Сем свега, помоћу овога префикса може се од сваког трајног гл. начинити перфективни през.

који се може употребити у служби егзактног футура: *Ако узрāдѣиш, имаћеш.*

114. И у анализи глагола са два префикса дефиниције појединачних глагола биће дате на основу постојећих речника.

Префикс за. Две су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *задсѣйати* ('остати иза кога или чега у кретању'). Они, дакле, значе: 'отићи (или сл.) иза чега', тј. они су с основним значењем предлога — префикса *за*. Другу групу сачињавају глаголи као *заусѣвѣити* ('учинити да ко или што стане, да не иде даље'). Они су, дакле, с нешто појачаним значењем глагола с једним префиксом.

115. **Префикс из.** Две су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *исѣребијати* ('јако истући'). Они, дакле, обележавају перфективност. Другу групу сачињавају глаголи као: *изумрѣити* ('умрети, нестати не оставивши потомства'). Они, дакле, значе потпуност радње.

116. **Префикс на.** Две су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *надовѣзати* ('довезати одозго') *наддлити* ('лијући одозго додати ономе што је већ наливено'), *наддметнути* ('дометнути, додати'). Они, дакле, значе: 'ставити (и сл.) на што', тј. они су с основним значењем предлога — префикса *на*. Другу групу сачињавају глаголи као: *назадѣвати* ['задети једно за другим (обично у већем броју)'], *наиреламати* ('преломити много'). Они, дакле, значе извршење радње у великом степену.

117. **Префикс о(б).** Две су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *обујмити* ('обухватити, загрлити'), *обухваити* ('ухватити унаоколо око чега, обгрлити'). Они, дакле, значе да се глаголска радња простира око чега, са свих страна или потпуно, тј. они су с основним значењем предлога — префикса *о = об*. Другу групу сачињавају глаголи као: *ојомѣнути* ('изрећи упозорење, опомену'). Они, дакле, имају до извесне мере промењено значење.

118. **Префикс од.** Глаголи с њим сложени обично су с основним (аблативним) значењем овога предлога — префикса:

одузѣи ('узети од кога'). *одусиѣи* ('оканити се, оставити се чега, напустити што започето, одрећи се какве намере и сл. '), *оидчѣи* ('започети').

119. П р е ф и к с *йо*. Две су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *йозавезиваи* ('завезати много, редом'), *йондѣицаи* ('натаћи све редом'), *йоудѣваи* ('удати све једну за другом'), *йоузимаи* ('узети све једно за другим'). Они, дакле, имају дистрибутивно значење, тј. они су с основним значењем овога предлога — префикса. Другу групу сачињавају глаголи као: *йонздѣраи* ('прилично издерати'), *йондкваси* ('мало на-квасити'), *йоддјуири* ('нешто, прилично се разданити'), *йоодмаћи* ('прилично одмаћи у ходу, раду'), *йофрииѣгнуи* ('мало при-тегнути'). Они, дакле, значе: 'мало или прилично извршити какву радњу'.

120. П р е ф и к с *йод*. Две су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *йодуири* ('подметнути неки предмет као ослонац'), *йодухваи* ('ухватити одоздо'). Они, дакле, имају локално значење, тј. они су с основним значењем овога предлога-префикса. Другу групу сачињавају глаголи као: *йодндѣи се* ('мало се опити'). Они, дакле, обележавају деминутивност.

121. П р е ф и к с *йре*. Глаголи с њим сложени обично значе: 'наново, друкчије или сл. учинити': *йреддмисли се* ('променити мишљење'), *йредбуи* ('променити обућу'), *йредѣи* ('отети од другог нешто отето'), *йреидзнаи* ('поново познати'), *йреиродаи* ('поново продати већ купљену робу'), *йреудаи се* ('поново се удати').

122. П р е ф и к с *йри*. Две су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *йриддаи* ('још додати'), *йридлази* ('долазити поступно, надолазити'). Они, дакле, имају основно, локално значење предлога (овде долази и *йриомоћи* 'унекoliko помоћи'). Другу групу сачињавају глаголи као: *йриуиѣи* ('запитати, упитати, припитати'). Ови су глаголи као што се види, с избледелим значењем префикса *йри* и значењем преузетим од глагола којем је додат овај префикс.

123. П р е ф и к с *йро*. Глаголи с њим сложени обично имају ново значење: *йронáћи* ‘открити раније нешто непознато’.

124. П р е ф и к с *раз*. Три су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *разúдайти* (‘удати све редом’), *расйрòдайти* (‘продати све мало-помало многим’). Они, дакле, значе: ‘поделити и сл. на различне стране’. Другу групу сачињавају глаголи као: *расйомáмийи се* (‘јачо се помамити, разгоропадити се’), који значе жив почетак какве радње. Трећу групу сачињавају глаголи као: *расйòзнайти* (‘познати по каквим знацима разликујући од других’), који, дакле, значе завршносвршену радњу.

125. П р е ф и к с *с(а)*. Две су основне значењске групе ових глагола. Прву сачињавају глаголи као: *снаћи* (‘задесити, погодити кога, догодити се коме’), *сйòйáкнуйи се* (‘идући запети ногом за што и посрнути’). Они, дакле, имају — нова значења. Другу групу сачињавају глаголи као: *сйомéнуйти* (‘рећи у говору, излагању што о коме или чему’), код којих се, дакле, осећа сасвим избледело значење што га уноси префикс.

126. П р е ф и к с *у*. Глаголи с њим сложени обично имају нова значења: *уйòзнайти се* (‘стећи познанство с ким’).

127. П р е ф и к с *уз*. Белић наводи глагол *усйрòйáдайти се*, који, према Вуковом *Рјечнику*, значи: ‘устрчати се тамо-амо, устумарати се’; овај глагол означава, дакле, жив почетак радње.

128. И у анализи глагола с три префикса дефиниције појединих глагола биће дате на основу постојећих речника.

П р е ф и к с *из*. У значење глагола који су сложени с њим овај префикс уноси значење појачавања потпуности глаголске радње: *исйоразболéвайти се* [‘редом се разболети (о већем броју субјеката)’].

129. П р е ф и к с *над*. Овај префикс појачава глаголску радњу „у смислу суперлативном (победе или надјачавања)“ (Белић): *наийришòвéдайти* (‘надмашити, победити у приповедању’).

130. П р е ф и к с *йо*. Глаголи с њим сложени значе, како каже Белић, дистрибутивно извршење радње, редом и потпуно: *йоизодгрíзайи* (‘одгрести мало-помало, одгрести све редом’), *йоизоднòсийи* (‘однети све редом, једно по једно’), *йоизòсйав.áйти*

(‘изоставити све редом, једно по једно’), *йоизразболéвати се* [‘редом се разболети (о већем броју субјеката)’], *йоисйревалéвати* (‘превалити све једно по једно’), *йоисйрефшиати* (‘ставити унакрст, све једно за другим’), *йоисйрелáмати* (‘преломити све, једно за другим’).

9. 9. 1972. год.,
Шабач

Берислав М. Николић